

## PREFERIRANI ŽIVOTNI STILOVI NASTAVNIKA I ZADOVOLJSTVO POSLOM

*Sažetak:* U članku se prikazuje rezultata istraživanja koji se odnose na ispitivanje nivoa zadovoljstva nastavnika svojim radom i njihovo vrednovanje opšte klime u školi, kao i povezanost preferiranog životnog stila. Rezultati pokazuju da su ispitivani nastavnici umereno zadovoljni svojim radom. Cilj istraživanja je utvrditi povezanost preferiranog životnog stila i zadovoljstva poslom i relacije između sociodemografskih karakteristika ispitanika i centralnih varijabli. Uzorak čine 110 zaposlenih u osnovnoobrazovnim ustanovama. U istraživanju su primenjene dve osnovne metode za prikupljanje podataka: Metod teorijske analize i anketni metod. Analizom dobijenih rezultata možemo konstatovati da zaposleni u obrazovnim institucijama preferiraju humanistički, aktivistički i saznanjski životni stil, čime potvrđujemo prvu hipotezu. Druga hipoteza našeg istraživanja: Postoji razlika u preferiranim životnim stilovima i zadovoljstvo poslom s obzirom na sociodemografske karakteristike ispitanika jeste potvrđena, što takođe pokazuju rezultati našeg istraživanja. Naša preporuka za buduća istraživanja jeste ispitati povezanost stila života zaposlenih u osnovnoobrazovnim institucijama sa zadovoljstvom poslom i opštim stavom prema promenama.

*Ključne reči:* Zadovoljstvo poslom, životni stil, sociodemografske karakteristike.

### 1. Uvod

Ako poslušamo Getea, koji kaže da je jedna od osnovnih odrednica čoveka da je biće koje vrednuje – shvatićemo da čovek bez vrednosti i nije čovek.

A šta su to vrednosti?

*„Vrednosti su relativno stabilne opšte i hijerarhijski organizovane karakteristike pojedinca i grupe, formirane međusobnim delovanjem istorijskih, aktuelno-socijalnih i individualnih čilaca, koje zbog tako propisane poželjnosti usmeravaju ponašanje svojih nosilaca ka određenim ciljevima“ (Pantić, 1990, str. 13).*

Razlika između vrednosti i životnih stilova jeste što vrednosti predstavljaju smernice, ciljeve i uverenja prema kojima se čovekova akcija upravlja, dok stil života podrazumeva samo ponašanje, što čini aktuelizaciju određenih vrednosti i životnih uslova.

Ne treba zaboraviti da je vaspitanje i obrazovanje jedan od najsnažnijih i najvažnijih faktora u procesu usvajanju vrednosti i formiranja vrednosnih orijentacija i pojedinca i društva, a tu je ličnost učitelja (pod pojmom učitelj podrazumevamo sve prosvetne radnike), pored roditelja, jedna od najznačajnijih.

Upravo zbog toga, veoma je važno koje je vrednosti usvojila osoba koja želi da se posveti ovom zanimanju.

Bitno je da učitelj bude pozitivna ličnost, kako bi mogao predstavljati pozitivan uzor. Ličnost ne može vaspitavati neko ko nije sam izgrađen kao ličnost, kaže Jung.

Navešćemo opissocijalnog tipa ličnosti, pošto on najviše odgovara pozivu učitelja. Ovaj tip preferira aktivnosti koje traže kontakt sa drugim ljudima u cilju informisanja, proučavanja njihovog razvoja, lečenja, pružanja pomoći. On je usmeren ka sticanju kompetencija neophodnih za međuljudske odnose i prema aktivnostima koje se vrše u zanimanjima kao što su vaspitač, učitelj, nastavnik, savetodavac za izbor zanimanja, socijalni radnik, zanimanja u zdravstvenoj struci i dr.

*Ovaj tip je uvek spreman pomagati drugima, razume druge. Osoba ovog tipa ispoljava se kao: nadmoćna, saradnička, nežna, plemenita, prijateljska, uviđajna, društvena, odgovorna, taktična (Janković, 1994).*

Ovo bi ujedno bile karakteristike dobrog učitelja.

A da li je dobar učitelj isto što i zadovoljan učitelj?

*Najčešće, zadovoljstvo poslom povezano je sa opaženom visokom formalizacijom opštih pravila koja regulišu ulogu nastavnika, niskom formalizacijom kurikuluma i procesa donošenja odluka u vezi sa nastavom, participativnim principom upravljanja školom i pozitivnim iskustvom sa upravom škole. Eksternalni faktori (stavovi prema društvu, politici, školskoj administraciji) negativno su povezani sa zadovoljstvom poslom. Ovi podaci pokazuju da su nastavnici prevashodno usmereni na ono što se događa u njihovom razredu, dok su interakcije sa školskom administracijom manjerelevantne. Nastavnici smatraju da ono što se događa unutar granica njihovog razreda determiniše da li se oni osećaju zadovoljno ili ne. Stariji i iskusniji nastavnici izveštavaju o većem zadovoljstvu poslom (Krnjajić, 2003:222).*

## 2. Predmet i cilj istraživanja

Kao predmet ovog istraživanja specifikovali smo:

1. povezanost između preferiranog životnog stila i zadovoljstva poslom.
2. relacije između sociodemografskih karakteristika ispitanika i centralnih varijabli

Cilj istraživanja je provera određenih hipoteza formulisanih polazeći od predmeta ovog rada.

## 2.1. Hipoteze istraživanja

*2.1.1. Postoji razlika u preferenciji životnih stilova kod zaposlenih u osnovnim školama.*

Zaposleni u osnovnim školama češće preferiraju saznajni, humanistički i aktivistički životni stil.

*2.1.2. Postoji razlika u preferiranju životnih stilova izadovoljstva poslom s obzirom na sociodemografske karakteristike ispitanika.*

Posmatrana sociostatusna obeležja zaposlenih u osnovnim školama utiču na njihove stavove prema promenama, zadovoljstvu poslom i preferiranju životnih stilova kao i na njihovu međusobnu povezanost.

## 3. Metodologija Istraživanja

### 3.1. Metode istraživanja i izvori podataka

U istraživanju su primenjene dve osnovne metode za prikupljanje podataka: metod teorijske analize i survey metod. Metod teorijske analize je korišćen za analizu publikovane stručne i naučne literature koja se bavi izučavanjem pojmova koje smo mi istraživali u ovom radu. Analiza ove građe nam je pomogla za pisanje teorijskog dela rada i interpretacije dobijenih rezultata.

Za survey metod smo se opredelili jer nam je omogućio da za kratko vreme prikupimo relevantne podatke koji su nam bili potrebni za istraživanje.

Podaci su prikupljeni pomoću sledećih instrumenata: 1) upitnik osnovnih sociodemografskih podataka, 2) skala preferencije životnih stilova, 3) skala zadovoljstva poslom.

### 3.2. Postupci za obradu podataka

U obradi podataka korišćeni su oni statistički postupci koji su najviše odgovarali prirodi distribucija dobijenih podataka.

Nakon analize distribucije prikupljenih podataka o pojedinim varijablama (proseci, mere varijabilnosti...) pristupili smo testiranju hipoteza istraživanja. S obzirom na to da nivo merenja fokalnih varijabli aproksimira intervalni nivo merenja, u analizi smo koristili statističke postupke koji su najprikladniji za taj nivo merenja.

- mere srednjih vrednosti i mere odstupanja od tih vrednosti
- mere statističke značajnosti razlika među ukrštenim varijablama
- mere koje ukazuju na stepen povezanosti među varijablama.

Obrada podataka izvršena je pomoću kompjuterskog programa SPSS 17.00.

### 3.3. Uzorak

U cilju verifikacije hipoteza navedenih u odeljku „Hipoteze istraživanja“, sprovedi smo istraživanje na uzorku zaposlenih u osnovnoobrazovnim ustanovama. Testirano je ukupno 110 zaposlenih. U Tabeli br.1 Uzorak istraživanja i Tabeli br.2 Karakteristike istraživanja prikazana je struktura uzorka na osnovu sociodemografskih karakteristika.

Tabela br. 1 Uzorak istraživanja

varijable		f	%
pol	muski	20	18,2
	ženski	90	81,8
mesto rođenja	selo	34	30,9
	grad	76	69,1
os	selo	25	22,7
	grad	85	77,3
ss	selo	1	0,9
	grad	110	99,1
predajete	razredna	60	54,5
	predmetna	49	44,5
biznis	da	17	15,5
	ne	93	84,5
edukacija	da	97	88,2
	ne	13	11,8

Tabela br. 2 Karakteristike istraživanja

varijable	SD
starost	2,81
sprema	1,53
staž	3,77
brak	1,98
broj članova	1,78
standard	2,05
stanovanje	1,85
ocene edukacije	2,39
politika	2,72

### 3.4. Prikaz i analiza istraživanja

U ovom delu rada bavićemo se prikazivanjem i tumačenjem značajnih dobijenih podataka.

Dobijene podatke smo prikazali tabelarno.

U Tabeli br. 3 prikazane su interkorelacije između stavki zadovoljstva. Korelacije se kreću od 0,20 (između stavki – zadovoljstvo odnosom sa kolegama i zadovoljstvo mogućnošću stručnog usavršavanja) do 0,60 (između stavki – zadovoljstvo odnosom sa kolegama i zadovoljstvo nadređenim). Konstatujemo da je reč o značajnim korelacijama.

Tabela br. 3 Interkorelacije među stavkama zadovoljstvo poslom

varijable	1	2	3	4	5	6
Zadovoljstvo 1	1					
Zadovoljstvo 2	,225(*)	1				
Zadovoljstvo 3	,274(**)	,610(**)	1			
Zadovoljstvo 4	,086	,236(*)	,029	1		
Zadovoljstvo 5	,136	,213(*)	,283(**)	,398(**)	1	
Zadovoljstvo 6	,122	,372(**)	,441(**)	,242(*)	,460(**)	1

\*p < 0.05 \*\*p < 0.01

Objašnjenje pojmova zadovoljstvo poslom:

Zadovoljstvo 1 – zadovoljstvo opštim stanjem stvari

Zadovoljstvo 2 – zadovoljstvo odnosom sa kolegama

Zadovoljstvo 3 – zadovoljstvo nadređenim

Zadovoljstvo 4 – saradnjom sa roditeljima

Zadovoljstvo 5 – mogućnošću učestvovanja u donošenju bitnih odluka

Zadovoljstvo 6 – mogućnošću stručnog usavršavanja

U Tabeli br. 4 prikazani su rangovi zadovoljstva

Tabela br. 4 Rangovi zadovoljstva

varijable	rang*	raspon	AS	SD
Zadovoljstvo 1	6	1-5	2,90	,995
Zadovoljstvo 2	2	1-5	3,95	,759
Zadovoljstvo 3	3	1-5	3,85	,956
Zadovoljstvo 4	1	1-5	3,96	,812
Zadovoljstvo 5	5	1-5	3,18	1,015
Zadovoljstvo 6	4	1-5	3,39	1,005
Zadovoljstvo sum	-	6-30	21,2455	3,49360

\* Rangovi utvrđeni na osnovu aritmetičkih sredina

### 3.5. Sociostatusna obeležja i centralne varijable

Analizom dobijenih podataka utvrdili smo da postoji razlika u preferiraju određenog životnog stila u odnosu na sledeće sociopsihološke karakteristike: mesto rođenja, pol, brak, starost standard, razred, edukacija, ocena edukacije.

3.5.1. Mesto rođenja kao socioekonomskakarakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na hedonistički životni stil:  $f=3,611 p<0,008$ .

Ispitanici iz grada izrazili su veću naklonost prema ovom životnom stilu.

3.5.2. Standard kao socioekonomskakarakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na materijalni životni stil:  $f=7,047 p<0,000$ .

3.5.3. Brak kao socioekonomskakarakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na saznajni životni stil:  $f=3,305 p<0,014$ .

3.5.4. Rad u razrednoj/predmetnoj nastavi kao socioekonomskakarakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na saznajni životni stil:  $f=3,065 p<0,020$ .

3.5.5. Starost kao sociodemografska karakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na humanista životni stil:  $f=2,737 p<0,045$ .

3.5.6. Starost kao sociodemografska karakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na revolucionarni životni stil:  $f=2,614 p<0,039$ .

Ovde je interesantno da stariji ispitanici više preferiraju revolucionarni životni stil (od 1946. do 1953. godišta).

3.5.7. Ocena edukacije kao sociopsihološka karakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na delatni životni stil:  $f=9,849$   $p<0,000$ .

Ljudi koji su zadovoljniji ocenom edukacije češće preferiraju delatni životni stil.

3.5.8. Edukacija kao sociopsihološka karakteristika pokazuje statistički značajne razlike u odnosu na revolucionarni životni stil:  $f=3,220$   $p<0,015$ .

Ispitanici koji su prošli kroz razne seminare, kurseve i projekte u toku svog radnog veka češće preferiraju revolucionarni životni stil od ispitanika koji nisu imali dodatnu edukaciju.

3.5.9. Zanimljiv podatak do koga smo došli jeste da je pol kao sociodemografska karakteristika pokazuje statistički značajnu razliku u odnosu na životni stil kojim trenutno žive ispitanici  $f=3,287$   $p<0,005$ . Analizom došli smo do sledećih podataka: Žene(nastavnice) češće preferiraju delatni životni stil.

3.5.10. Standard kao socioekonomska karakteristika pokazuje statistički značajnu razliku u odnosu na životni stil kojim trenutno žive ispitanici  $f=2,439$   $p<0,030$ .

#### 1. Interkorelacije preferiranih stilova života

Pre nego što prikažemo rezultate do kojih smo došli ispitujući međusobnu povezanost preferiranih stilova života, objasnićemo pojmove osam osnovnih životnih stilova.

1. Estetski životni stil: Najveću vrednost u životu ima lepota. Treba pre svega težiti da se u svemu postigne lepota i sklad.
2. Hedonistički životni stil: Najvažnije i najbolje za čoveka je da sebi osigura što je moguće više neposrednog zadovoljstva u životu, jer ono što dolazi u budućnosti često je neizvesno.
3. Materijalistički životni stil: Život bi trebalo organizovati tako da čovek stekne što više imovine, jer mu ona omogućava najviše zadovoljstva i pruža najveću sigurnost.
4. Delatni(samoaktuelizirajući) životni stil: Smisao čovekovog života treba da bude pre svega u tome da bude aktivan, da radi i da stvara i da tako ispolji ono što može i ume.
5. Saznajni životni stil: Najbolji način života za čoveka jeste otkrivanje novoga i upoznavanje i saznavanje istine u svetu, prirodi i čoveku.
6. Humanistički životni stil: Čovek je po prirodi društveno biće i on može biti sretan samo ako su drugi ljudi sretni. Zato je pomaganje drugima stvaranje boljeg života za sve najtrajnija vrednost u životu.
7. Orijehtacija ka moći i ugledu: Najvažnije u životu je izboriti se za onaj način života koji obezbeđuje čoveku veliku moć, ugled i poštovanje u društvu.
8. Revolucionarni životni stil: Smisao čovekovog života treba da bude pre svega u tome da stalno teži promenama i da se za te promene srčano bori.

Interkorelacije između ispitanih preferiranih stilova života, prikazane su u Tabeli br. 5. One se kreću od 0,19 (između saznajnog – Najbolji način života za čoveka jeste otkrivanje novoga i upoznavanje i saznavanje istine u svetu, prirodi i čoveku i revolucinarnog stila – Smisao čovekovog života je izboriti se za onaj način života koji obezbeđuje čoveku veliku moć, ugled i poštovanje u društvu).

Tabela br. 5 Interkorelacije preferiranih životnih stilova

varijable	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
estetski	1									
hedonist	,273(**)	1								
materijalist	,218(*)	,330(**)	1							
delatni	,204(*)	,032	-,065	1						
saznajni	,022	,082	,137	,272(**)	1					
humanista	,334(**)	,181	-,158	,205(*)	,238(*)	1				
ugled	,141	,145	,417(**)	-,068	,087	,024	1			
revolucio	,152	-,019	,025	,075	,194(*)	,240(*)	,222(*)	1		
trenstil	-,161	-,141	-,101	-,083	-,019	,177	-,025	,030	1	
nestil	,288(**)	,303(**)	,236(*)	,136	,065	,132	-,107	-,185	,061	1
zeljenistil	-,128	-,150	-,142	-,149	,024	,171	-,009	,115	,424(**)	,002

Tabela br. 6 Korelacije između stavki zadovoljstva poslom i preferiranim stilovima života

Varijable*	estetski	hedonist	materijalist	delatni	saznajni	humanista	ugledni	revoluc
zadovolj1	-,067	-,034	-,081	-,060	,103	,063	,056	,142
zadovolj2	-,007	-,077	-,171	,014	-,074	,198(*)	-,014	,046
zadovolj3	-,085	-,006	-,068	-,098	-,091	,008	,211(*)	,004
zadovolj4	,227(*)	-,004	-,143	,095	-,003	,288(**)	,054	,167
zadovolj5	-,049	,009	-,013	-,248(**)	,044	,080	,083	,086
zadovolj6	-,056	-,024	-,041	-,155	,027	,038	,070	,174

\*\*p =0.01 \*p=0.05

Objašnjenje pojmova zadovoljstvo poslom već smo dali uz Tabelu br. 3.

Kao što se primećuje iz prikazanih podataka, estetski stil je u korelaciji sa stavkom zadovoljstva –saradnja sa roditeljima, delatni stil sa stavkom zadovoljstva – mogućnošću učestvovanja u donošenju bitnih odluka, stil humanista sa stavkom zadovoljstva – saradnjom sa roditeljima.I orijentacija ka ugleduje u korelaciji sa stavkom zadovoljstva – nadređenim.

U Tabeli br. 7 predstavljeni su podaci željeni stil – način života kojim bi ispitanici najviše želeli da žive. Iz Tabele se vidi da je taj stil humanistički(38%)i delatni (29,1%).

Tabela br. 7 Željeni stil

Željeni stil	Frekvencija	Procenat
estetski	7	6,4
hedonist	9	8,2
materijalist	3	2,7
delatni	32	29,1
saznajni	10	9,1
humanista	42	38,2
ugled	3	2,7
revolucionar	4	3,6
Total	110	100,0

Tabela br.8 Neomiljeni stil(stil koji ispitanici najmanje preferiraju)

nestil	F	%
estetski	5	4,5
hedonist	12	10,9
materijalist	45	40,9
delatni	2	1,8
saznajni	1	,9
humanista	2	1,8
ugled	34	30,9
revolucionar	9	8,2
Total	110	100,0

U Tabeli br. 8 prikazani su podaci za stil koji ispitanici najmanje preferiraju a to je materijalista (40,9%) i orijentacija prema ugledu(30,9%).

Tabela br. 9 Trenutni životni stil

Trenutni stil	F	%
estetski	7	6,4
hedonist	6	5,5
materijalist	2	1,8
delatni	49	44,5
saznajni	17	15,5
humanista	28	25,5
revolucionar	1	,9

Trenutni stil koji ispitanici preferiraju jeste delatni (44,5%).Zatim, sledi humanista (25,5%). Podaci su prikazani u Tabeli br. 9.

Tabela br. 10 Rangovi životnih stilova

stilovi	*rang	raspon	AS	SD
estetski	4	1-5	3,68	1,031
hedonist	5	1-5	3,65	1,063
materijalist	7	1-5	2,52	,946
delatni	1	1-5	4,55	,615
saznajni	3	1-5	4,20	,822
humanista	2	1-5	4,54	,713
ugled	6	1-5	2,76	1,057
revolucionar	5	1-5	3,65	,852

\*Rangovi utvrđeni na osnovu aritmetičkih sredina



U tabeli br. 10 prikazani su rangovi preferiranih životnih stilova. Na prvom mestu jeste delatni životni stil (4,55 aritmetička sredina). Odmah zatim je humanista(4,54).Saznajni životni stil je takođe visoko kotiran(4,20).

#### 4. Zaključci istraživanja

U našem radu pošli smo od hipoteze koja glasi:*Postoji razlika u preferiranju životnih stilova kod zaposlenih u osnovnim školama.*

Analizom dobijenih rezultata možemo konstatovati da je naša hipoteza potvrđena. Naime, zaposleni u obrazovnim institucijama najčešće preferiraju humanistički i delatni životni stil. Pozitivno je što su rezultati našeg istraživanja potvrdili da većinanaših ispitanika trenutno žive delatnim i humanističkim životnim stilom. Saznajni životni stil je na trećem mestu na rang-listi preferiranih životnih stilova, što je takođe pozitivno.

Druga hipoteza našeg istraživanja:Postoji razlika u preferiranim životnim stilovima i zadovoljstvu poslom s obzirom na sociodemografske karakteristike ispitanika, jeste potvrđena, što takođe pokazuju rezultati našeg istraživanja.

Naše preporuke za dalji rad su sledeće: Uraditi slično istraživanje s tim što pored ispitivanja povezanost stila života zaposlenih i zadovoljstva poslom treba ispitati i opšti stav prema promenama u osnovnoobrazovnim institucijama sa naznačenim varijablama.

#### Literatura

- Bjekić, D.2010. *Metode istraživanja i naučne komunikacije*.Čačak: Tehnički fakultet.
- Brković, A. D.1994. *Psihologija–rečnik pojmova*. Čačak: Tehnički fakultet.
- Hvaleka, N., Kuzmanović, B., Popadić, D.2008. *Metode i tehnike socijalnopsiholoških istraživanja*. Beograd: Centar za primen psihologiju.
- Janković, P.1994. *Profesionalno usmeravanje, selekcijai obrazovanje učitelja*. Novi Sad: Pedagoška akademija.
- Pantić, D.1990. *Promene vrednosnih orijentacija mladih u Srbiji*. Beograd: Institut društvenih nauka.
- Brković, A. D., Bjekić, D., Zlatić, L. 2006. Psihološki profil budućih nastavnika, *Zbornik radova TOS*. Čačak, 462-471.
- Havelka,N.1998. Vrednosne orijentacije adolescenata:vrednosti i kontekst, *Psihologija*. Beograd. 31(4),343-365.
- Krnjajić, S. B. 2003. Nastavnik pod stresom. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*.Beograd. 35).222-244.
- Petrović-Bjekić, D.1995. Životni stilovi nastavnika. *Psihologija*. Beograd . 28(1-2), 133-150.

Snežana Laketa, Gorica Lazić

## **PREFERRED LIFE STYLES THE TEACHER AND JOB SATISFAKION**

*Summary:* The article presents a part of the results of a research which are related to the examination of the level of satisfaction of teachers with their work and their evaluation of the general atmosphere in the school, and the cohesion between preferred lifestyle. The results show that the examined teachers are moderately satisfied with their work. The survey aims to establish connection the preferred lifestyle and job satisfaction and the relationship between socio-demographic characteristics of respondents and central variables. Sample makes 110 teachers. The survey applied two basic methods for data collection: The method of theoretical analysis and survey method. The results were analyzed and concluded: employed in educational institutions prefer humanist, activist and cognitive lifestyle confirming our hypothesis. The second hypothesis is confirmed: There is a difference in the preferred lifestyle and job satisfaction in relation to social-demographic characteristics of teachers.

Our recommendation is: The study examine the relationship between lifestyle with teacher job satisfaction and general attitude toward change.